

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

509

שיחות מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • פרשת נשא תשפ"א

מה השם אלזקיך שואל מעמך

על חובתנו בעת הזו - עקב דיבוי האסונות

כן, אלא מיד לאחר מנחה גדולה כבר עושים את ההכנה לשבת, וכבר מתרחצים ומתלבשים בגדי שבת ויושבים ולומדים, אבל לא רבים עושים כן, ויש חלק מהציבור שערב שבת מתבזבז ולא מנוצל אצלם.

ואחר כך בליל שבת, צריכים שתהיה סעודת שבת, עם זמירות, אבל לאחר הסעודה יש זמן ללמוד, ובפרט בלילות החורף הארוכים. אמנם בקיץ זה קשה. ואחר כך ביום השבת גם כן יש סעודת שבת ועונג שבת, אבל יש שיעור לזה, ולאחר הסעודה יש זמן ללמוד, וזהו גם כן זמן שלא מנוצל, והם ימים כאלה שלא מנוצלים כמו שצריך בשביל עסק התורה.

ניצול הזמן בכל ימות השבוע

וגם בסדר שלישי בכל השבוע, צריך להיות שבגמר הסדר הולכים לישון, ואם לא אזי ממשיכים ללמוד, אבל לדבר דברים בטלים אחר כך? אמנם כן צריך 'מיעוט' שיחה כידוע מהגר"א, אבל מהו השיעור של מיעוט וכמה צריך? רק מיעוט, ולא יותר ממיעוט שיחה.

ויש כאלה שבאמת כשנגמר הסדר קוראים קריאת שמע במקומם בישיבה ואחר כך מיד הולכים לישון, אך לא כולם עושים כן, וזה זמנים שאינם מנוצלים, שיש בהם ביטול תורה, ובוה צריכים חיזוק!

ובפרט יש להתחזק בסדר המוסר, שהוא סדר שנותן חינוך ומחנך את האדם מה חובתו בעולמו, האיך להתנהג, שכל ההנהגה תהיה על פי ספרי המוסר, וכבר דיברנו פעמים רבות כי אפילו בעלי משפחה אם לומדים בכל יום משוה בספרי מוסר זה משפיע על כל ההנהגה שבבית, להנהגה מאד נעימה וחיים מאושרים, על ידי שכל סדר היום מסודר לפי ספרי המוסר, ובוה החיים מאושרים, אשריך בעולם הזה! וכמו שאמרו באבות (ו, ד) כי בדרכה של תורה אשריך בעולם הזה.

דרכה של תורה במיעוט תענוג

ומהו דרכה של תורה? פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, והיינו ארבעה קשיים גשמיים: באוכל, ובשתייה, ובשינה, ועוד סתם צער חוץ מזה, וגם בתורה אתה עמל, שזהו לכאורה עוד קושי חמישי, ועם כל זה 'אשריך בעולם הזה', ואלו הם החיים המאושרים ביותר, כך המציאות!

ולמדנו בזה כי צריך דווקא מיעוט תענוג, כמה שצריך ולא יותר, והציבור לא יודעים מזה, אלא רוצים שיהיה עוד יותר תענוג ויותר תענוג, יותר טעים ועוד יותר טעים, ויש הרבה 'דרגות' בתענוגים, ובמשקאות, הרבה דברים שגם אינם בריאים, ורק יש בהם תענוג, ומחפשים את התענוג למרות שגם אינו בריא, אבל צריך להיות 'מיעוט תענוג', והוא אחד מהמ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, וכך היא דרכה של תורה! ובאופן זה, שבתורה אתה עמל עם מיעוט תענוג, אזי אשריך בעולם הזה.

ואמנם כמובן החיוב הוא לכל אחד לפי כוחו, ויש כאלה שאינם יכולים כל היום ללמוד, אבל חייבים כל אחד כמה שהוא יכול, לנצל את הזמן וללמוד בכל רגע פנוי, ומכבר ראיתי למרן החפץ חיים זצ"ל בספרו 'תורת הבית' שכתב איך לסדר את סדר היום למי שאין תורתו אומנותו, שיוכל להיות לו סדר יום מאד נעים עם עסק התורה ביחד.

השפעת התפילה ולימוד המוסר

וכאמור בפרט סדר המוסר הוא הסדר שצריך חיזוק, וזה משפיע על כל היום, שכל ההנהגה תהיה הנהגה מאד נעימה עם חיים מאושרים.

והנה בדורות האחרונים כבר יש סדר מוסר קבוע בישיבות, וכפי שהנהיגו גדולי הדורות, וגם החפץ חיים כתב (בית ישראל פי"ט) כי כהיום הכל מודים שאין ברירה ומוכרחים לעשות זמן קבוע לסדר המוסר, אבל בדורות הקדמונים לא היה דבר כזה, ואמנם רבותינו הראשונים כבר חיברו ספרי מוסר, אבל לא היה אצלם זמן קבוע לזה בכל יום.

ותבער בו ולא ישים על לב

הנה בזמן האחרון היו כמה אסונות, במירון בלי"ג בעומר, ואחר כך מה שיש עכשיו בעזה, ומחלת הקורונה, שאמנם פה בארץ ב"ה כבר עברה המחלה, אך בחוץ לארץ היא עדיין נמשכת, וגם מה שהיה ביום טוב בקרלין. אסונות ופורענויות רחמנא ליצלן.

ואמרו חז"ל (יבמות סג, א) אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל, היינו כשיש פורענות 'בעולם', לא בארץ, לא בעם ישראל, אלא בגויים, זהו בשביל ישראל, ולמדו כן מפסוק שנאמר (צפניה ג, ו-ז) הכרתי גויים נשמו פינותם החרבתי חוצותם וגוי אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר, דהיינו שהפורענות בעולם היא כדי שיתיראי - שיהיה יראת שמים, על ידי שיראו שיש דין ויש דיין, וזהו בשביל ישראל.

אבל יש מקרים שהפורענות היא בישראל עצמם, ועל זה נאמר (ישעיה מב, כה) "ותלטהו מסביב ולא ידע ותבער בו ולא ישים על לב", היינו שבתחילה יש פורענות 'מסביב', ולא ידע - האדם משים עצמו כמי שאינו יודע, ואחר כך ותבער בו - בתוכנו גם כן יש פורענות רחמנא ליצלן, ועדיין לא שמים על לב להתבונן מה זה, וכך טבע האדם.

עיקר התביעה היא מבני התורה

אמנם מחובתנו הוא להתבונן, כמו שנאמר (איכה ג, מ) נחפשה דרכינו ונחקורה, לדעת מה התביעה, ומי מהציבור אשם, מי הם השוגגים ומי המזיזים שעליהם התביעה גדולה יותר.

וידוע ממרן החזון איש זצ"ל (יו"ד סימן ב' ס"ק כח) כי סתם אלו שאינם בני תורה הם תינוקות שנשבו, מפני שלא למדו, ולא לימדו אותם, ומילדותם הם קיבלו חינוך אחר לגמרי, ואינם יודעים מה זה אמונה ומה זה שמע ישראל, יש כאלה שלא יודעים והם ממש תינוקות שנשבו, והם שוגגים ולא מזיזים (ואמנם גם שוגג חייב חטאת וצריך תיקון וכפרה), אבל בני תורה שעוסקים בתורה הרי הם יודעים מה חובתם בעולמם.

יש בישיבות סדר ללימוד המוסר, וכל ספרי המוסר כגון שערי תשובה ומסילת ישרים, ארחות צדיקים, וחובות הלבבות, הם ספרים שנותנים הרבה אמונה והרבה ידיעות מה זה חטא ומה הם חובות הלבבות, איך הלב צריך להיות, והם דברים שאינם מידת חסידות אלא 'חובות' הלבבות, חובות שהלב חייב בהם, מצוות התלויות בלב, שהתורה מחייבת שכן יהיה הלב, ויש הרבה מדרגות בזה, וכשעוסקים בזה מתקדמים.

אך אם לא מנצלים את סדר המוסר, ולא לומדים את המוסר כמו שצריך, אלא מזלזלים, ובאים יותר מאוחר, או אפילו אם לומדים אבל לא חושבים כיצד לקיים למעשה, וכמו שכתב באיגרת הגר"א שלא מספיק מה שלומדים דברי מוסר אלא צריכים גם אחר כך לחשוב מה איתי? האם כך אני מתנהג? וכיצד ההנהגה שלי? מחשבות כאלה מה ההנהגה שלי - זהו דבר שלא רבים מקיימים, ועל ידי כך חסר בקיום חובות הלבבות.

ובודאי שאלו שעוסקים בתורה כל היום וגם בספרי מוסר, הם היותר חייבים, כי הם יודעים ומבינים מה חובתם בעולמם, ועליהם התביעה יותר גדולה, והם צריכים את החיזוק.

לנצל הזמן ביום ששי ושבת

ובפרט יש זמנים שצריכים חיזוק, כידוע שיש זמנים שיש בהם רפיון אצל חלק מהציבור, ואמנם ודאי שיש כאלה שאינם כן, אלא מנצלים את כל הזמן בשלמותו, אבל לא כל הציבור כך, ויש בציבור בני התורה, שכל היום עוסקים בתורה, סדר א' וסדר ב' וסדר שלישי, אבל יש זמנים עם רפיון, שהזמן לא מנוצל בהם, וזה צריך חיזוק.

ולמשל ערב שבת, יום ששי, זהו זמן ההכנה לשבת, וכיון שעוסקים בהכנה לשבת כבר יש שמזלזלים ומתרפים מלימוד תורה, ואמנם יש כאלה שאינם

ושמעתי שהסבא מקלם הסביר בזה כי **אצל הראשונים כל תפילה הייתה כמו סדר מוסר!** ומפני שהתפילה שלהם הייתה כמו שכתוב בשולחן ערוך (או"ח צח, א) בהתפשטות הגשמיות, שכל החושים הגשמיים לא פועלים, וכידוע כן ממרנן החזון איש והגרי"ז זצ"ל שבשעת תפילת שמונה עשרה חוש השמיעה שלהם היה כמשותק, ולא שמעו מה שדיברו אליהם, ותפילה במדרגה כזו ודאי שהיא כמו מוסר, ושלושה פעמים ביום היה כן.

ואף על פי כן מרן הגרי"ז זצ"ל גם למד מסילת ישרים בכל יום, כפי שהעידו וסיפרו אלו שראו אותו, שבכל יום הוא למד פרק במסילת ישרים, ואף שגם תפילתו הייתה בהתפשטות הגשמיות, כנראה שהמסילת ישרים השפיע, והגיע למדרגתו זו עם המסילת ישרים ביחד!

ואם הם היו כן, מה איתנו? הן אנו בודאי שצריכים חיזוק, וכתב רש"י בברכות דף ל"ב כי 'חיזוק' צריך להיות תמיד ובכל כוחו.

וכבר סיפרנו על מדרגת היראת שמים של מרן החזון איש זצ"ל, שכידוע לפעמים כשהוא היה צריך לאכול או לשתות, וזה היה פיקוח נפש אם לא יאכל או לא ישתה, היו פעמים שהוא הרגיש שאם יברך יתעלף, מרוב יראתו הגדולה, וזה גם כן היה פיקוח נפש, ולכן בלית ברירה היה מוכרח באותם פעמים לאכול בלי ברכה, משום פיקוח נפש.

ועל מרן הגאון רבי ברוך בער זצ"ל מסופר, שהוא בעצמו לא למד מוסר, ורק בשיבתו היה סדר מוסר אך הוא בעצמו לא למד מוסר, ופעם אחת נתישב ללמוד מוסר ואחר כך הוא לא ישן כל הלילה, כי היראת שמים הייתה אצלו כל כך חזקה וכל כך גדולה שאם הוא לומד מוסר כבר אינו יכול לישון, ואם כן אסור לו להוסיף יותר מזה.

אבל אנחנו כן צריכים חיזוק ביראת שמים ומוכרחים ללמוד ספרי מוסר, ולבחורים יש את סדר המוסר הקבוע בשיבות חצי שעה בכל יום, אך גם בעלי משפחה כל אחד בביתו, אם יש קביעות בכל יום קצת משהו בספרי מוסר זה משפיע גם עושה הרגשה נעימה מאד.

התורה והתפילה יהיו בשמחה

והנה בשולחן ערוך סימן א' כתב כי צריך בכל יום להצטער על חורבן בית המקדש ולא לשכוח את החורבן, כמו שמפורש בגמרות ומאמרי חז"ל (תענית ל ועוד) שאין להסיח דעת מן החורבן, וכתב המשנה ברורה שם כי עם כל הצער "אבל התורה והתפילה יהיו בשמחה", והיינו שבזמן שאדם

אינו לומד ואינו מתפלל אז צריך שיהיה אכפת לו ויכאב לו ויצטער על החורבן, אבל כשלומד צריך להיות בשמחה! זהו מהארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם: בשמחה, והשמח בחלקו.

וכן גם התפילה צריכה להיות בשמחה, כמו שהביא המסילת ישרים (פרק ט) בשם מדרש: כשאתה מתפלל יהא לבך שמח עליך שאתה מתפלל לפני מלך שאין כמוהו, שאתה יכול לדבר לפני מלך כזה, והמלך רוצה לשמוע אותך, זוהי שמחה גדולה מאד. ואמנם זה גם יראה, שעומדים ומדברים עם המלך, אבל זו יראת שמים עם שמחה!

וכך היא דרכה של תורה, בשמחה, לצורך ההצלחה בתורה.

ועוד מוזכר בדברים שהתורה נקנית בהם 'באימה וביראה', שזה מוסיף להצלחה בתורה, וזהו גם כן דבר שלא כולם יודעים את זה.

ניצול הזמן בלימוד לפי טבעו

ויש דבר הנוגע למעשה, בסדר א' בשיבות, שלומדים בעיון, אך לא כל אחד יכול ללמוד בעיון, להתעניין מה הסברות, סברת הגמרא וסברת רש"י וסברת תוספות וכל הראשונים והאחרונים, לקלוט את זה ולא להתבלבל זה קשה מאד, ורק מיעוט יכולים לעשות כן ולא כל הציבור.

ורוב הציבור צריכים ללמוד בצורה יותר פשוטה, כי כשמתעמקים יותר מכפי יכולתם הזמן מתבזבז ולא מנוצל כראוי, ורק אלו שבכוחם להתעמק לומדים יותר לאט ומתעמקים, אבל רוב הציבור צריכים להספיק יותר, ויש דרכים ועצות כיצד לעשות כן, וזהו דבר הצריך תיקון, שהזמן יהיה מנוצל בסדר א', על ידי הלימוד באופן המתאים לפי טבעו.

יש הרבה דברים הצריכים חיזוק, והחיזוק של בני התורה מזכה את כל הציבור, שכל ישראל ערבים זה בזה (סנהדרין כז, ב) וגם כולם מזכים זה את זה כמו שאמרו חז"ל (ויקרא רבה ל, יב) בארבעה מינים שבלולב יבואו אלו ויכפרו על אלו, **וכל הציבור זוכים בשביל בעלי המדרגה.**

ובעזרת השם הלוואי שכל אחד ואחד מאיתנו יוכל להיות בעל מדרגה כמו שצריך, וכפי מה שאומרים המסילת ישרים והחובות הלבבות, זה שייך! ובסייעתא דשמיא נזכה להצלחה בכל מה שצריך.

משיחת רבינו שליט"א בהיכל ישיבת עטרת שלמה - קרית הישיבה

וכן 'בענוהו', הרי הפך הענווה זהו גאווה, ועל גאווה נאמר (משלי טז, ה) תועבת השם כל גבה לב, וכבר הזהירה התורה על גאווה (דברים ח, יא-יד) השמר לך וגוי' ורם לבבך ושכחת (עיין סמ"ג לאוין סד ובהקדמה), ואם כן הגאווה זה חטא בפני עצמו, אבל זה גם סיבה שאין הצלחה בתורה, ולהצלחה בתורה צריך ענווה! ולא כולם יודעים מה היא ענווה, והמסילת ישרים האריך בזה בשני פרקים (כב-כג) וביאר היטב מה היא ענווה.

וכן 'אוהב את המקום' ו'אוהב את הבריות', הרי אלו הן מצוות עשה, אהבת המקום (דברים ו, ה) ואהבת את השם אלוהיך, ואהבת הבריות (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך, ומוזכר קודם אוהב את המקום, שזו מדרגה אחת, ואחר כך אוהב את הבריות, שזו עוד מדרגה יותר קשה, ושתייהן מצוות עשה, אך הם גם חיובים מצד ההצלחה בתורה.

התקן עצמך במידות טובות

והנה שנינו עוד בפרקי אבות (ב, יב) התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך, התקן עצמך, תתקן את עצמך ללימוד התורה, ובמה לתקן? מהו התקון? פירש רבינו יונה שם: במידות טובות, וצריך ביאור שהרי יש ארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, ומדוע נקט רבינו יונה דווקא מידות טובות? ונראה שפירש כן משום שהתנא אמר התקן 'עצמך', והיינו לתקן את עצמך - את האופי והמהות של האדם, ומידות טובות הם מהות האדם, יש 'מעשים' טובים, אבל יש 'מידות' טובות, שהם האופי והמהות של האדם, ובה צריך לתקן את 'עצמו'.

וזהו שאמרו (שם ב, ז) קנה שם טוב קנה לעצמו, ויש לפרש קנה 'לעצמו' - את עצמו, כי יש 'טוב' זה מידות טובות כמו שמפורש בתרגום יונתן (דברים לד, ה), ובה כל מהות האדם משתנית ומתוקנת.

שלושה כתרים וכתר שם טוב

ובאמת אמרו (אבות ד, יג) שלושה כתרים הם: כתר תורה כתר כהונה וכתר מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהן, וכתר תורה גדול יותר מכל הכתרים, כמו שאמרו (שם ו, ה) גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות שהמלכות נקנית בשלושים מעלות והכהונה בעשרים וארבע והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, ונוסף לזה יש כתר שם טוב.

ההכנה לתורה במ"ח קניינים

חג השבועות נקרא 'זמן מתן תורתנו', כי הוא זמן שהייתה בו השפעה של תורה, ובכל שנה חוזרת ההשפעה. אבל כמובן צריכים גם להיות ראויים להשפעה, ובהר סיני היו ראויים להשפעה, ופסקה זוהמתן (שבת קמו, א), על ידי ההכנה שהייתה קודם לזה, וכמו שכתוב (שמות יט, טו) היו נכונים לשלושת ימים וגוי', שהייתה פרישה שלוש ימים, וכך בכל שנה צריכים הכנה לזכות להשפעה של ההצלחה בתורה, וההכנה היא בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם כדאיתא באבות פ"ו.

והנה כל הארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, הם הרבה דברים, ושאדם אחד יהיה בו את כל הדברים האלו - זה דבר נדיר מאד, ושמעתי שכך פירש הגרי"א את הפסוק (משלי לא) "אשת חיל מי ימצא", שכל הפרק שם הולך על תורה, כי התורה נמשלה לאשה, וחי"ל זה בגימטריא מ"ח, כנגד מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, ועל זה אמר אשת ח"ל - היינו אדם כזה שהוא עם כל הארבעים ושמונה דברים, מי ימצא - זה דבר נדיר מאד, וישנם רק יחידי סגולה כאלו, כגון תנאים ואמוראים, ראשונים וגדולי האחרונים, אבל זה דבר נדיר!

אבל חלק מהארבעים ושמונה דברים יכולים להיות גם לכל אחד ואחד, ועל זה כתוב בהמשך הפרק שם "רבות בנות עשו חיל", דהיינו שאם יש רבות בנות - הרבה אנשים שעוסקים בתורה, אזי ביחד 'עשו חיל', ויש בין כולם יחד את כל המ"ח דברים, כי לכל אחד יש איזה מעלה, וביחד יש לכולם את הארבעים ושמונה דברים. וכך גם כאן, בציבור הזה, ברוך השם ציבור כזה שעוסקים בתורה, ודאי שיש פה 'רבות בנות עשו חיל' ויש בכולם יחד את כל הדברים שהתורה נקנית בהם.

ובאמת הרבה מהדברים שהתורה נקנית בהם, זה דברים שהם חיובים מצד עצמם, וכגון 'באימה וביראה', הרי יש מצוות עשה (דברים י, כ) את השם אלוהיך תירא, ויראת שמים היא מצוה בפני עצמה, ואימה ויראה הם מדרגות ביראת שמים, כמו שכתב רבינו יונה (שע"ת ג, יז) שיש הרבה מדרגות ויש חיוב להוסיף יראת שמים, ולהוסיף זה לא פשוט אבל זה חיוב! אך מלבד החיוב והמצוה שבזה, זהו גם דבר שהתורה נקנית בו. נמצא שיש פה חיוב כפול: מצד הדבר עצמו, וגם מצד שהתורה נקנית בזה.

ויש להבין מהו כתר 'שם טוב'. הנה 'תורה' זה דבר מובן, ו'כהונה' זה עבודה, אמונה וקדושה (וענין 'כתר' הוא השפעה, כמו מלך המשפיע על העם) וכתר כהונה היינו השפעת אמונה ועבודה, עבודה שבלב ועבודת הקרבנות, וכתר מלכות זה חסד, כמו מלך הדואג לטובת העם, וכאמור כתר תורה הוא יותר מכתר כהונה ויותר מכתר מלכות (וראה גם בילקוט משלי תתקמא). ויש לעיין מהו עוד כתר שם טוב הנוסף על זה. וגם, הרי זה ארבעה כתרים, ומדוע אמר התנא שלושה כתרים ועוד אחד.

ויש לפרש כי כתר שם טוב 'עולה על גביהן' היינו שעל כל שלושת הכתרים יש כתר אחד שכולל אותם ומוסיף בשלמותם, כי תורה זה פרט, וכהונה זה פרט, וכן מלכות, ועל גביהן יש עוד כתר שם טוב שהוא כתר כללי המוסיף שלמות בכל הכתרים.

והענין מבואר בתרגום יונתן הנ"ל, שכתב שם כי למשה רבינו היו כל הכתרים האלו עם הכתר שם טוב, וכתב בתרגום יונתן שם במה קנה משה רבינו את הכתר שם טוב: 'בעובדין טבין ובענותנותיה', והיינו במעשיו הטובים ובענותנותו, כלומר שכתר שם טוב זה מידות טובות, שהן שלמות מהות האדם, ענווה היא מהותו של האדם, שאינו מרגיש חשיבות, וכן מעשים טובים, היינו מידות טובות ואהבת הבריות, ולמשה רבינו היה את הדברים האלו בשלמות, וזהו הכתר שם טוב. **ולכן זה עולה על גביהן – על השלושה כתרים, כי זה מוסיף מעלה בכל הכתרים, יותר תורה ויותר עבודה ויותר חסד, על ידי הענווה ואהבת הבריות.**

העולם הזה הכי טוב הוא מיעוט תענוג!

והנה יש דבר נוסף שמוזכר בפרקי אבות שם: מיעוט תענוג, שזהו גם כן אחד מהארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, במיעוט תענוג, ותענוג היינו מה שלא הכרחי, למעט בתענוג!

וכמו שאמרו (אבות ו, ד) כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל, והיינו מיעוט תענוג, וכן מים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, ובכל הדברים האלו יש לאדם מה שהוא צריך כדי חייו, כי אמנם הוא אוכל רק פת במלח, אבל הוא אוכל ושבע מזה, וכן כששותה מים במשורה, סוף סוף הוא שותה כדי צרכו וכבר אינו צמא, וגם כשישן על הארץ, הרי הוא ישן ונח, וכבר יש לו כוח, ורק שאינו מתענג בזה, וחיי צער תחיה זהו עוד חידוש, שיש עוד דברים אחרים שגורמים צער, ובתורה אתה עמל זהו גם כן עוד מאמץ, ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה.

ומבואר כי **האשריך בעולם הזה הוא רק כך, רק באופן זה, ואם יש תענוג אזי אין אשריך בעולם הזה, בעולם הזה! אין עולם הזה, והעולם הזה הכי טוב הוא פת במלח! במיעוט תענוג.** וזה גם כן שייך ל'התקן עצמך' כמו שכתב רבינו יונה שם, ובהו אשריך בעולם הזה.

ואמנם אין זה פשוט, כי האדם מטבעו נמשך אחרי הנאות העולם הזה, ורוצה את מה שיותר טעים, וכך הטבע, אבל זו לא המעלה! וצריך שיהיה 'התקן עצמך' גם במיעוט תענוג.

ששי ושבט זמן הצריך חיזוק

והנה יש דברים הצריכים חיזוק, וכגון יום ששי ושבט, שידוע שהם ימים שיש בהם רפיון, וכך הטבע, מפני שאין סדרים קבועים על כל היום, וסדרי הישיבה אינם כמו באמצע השבוע, ויש עונג שבת וסעודת שבת, ומחמת זה יש שמורים היתר לעצמם קצת, וההתמדה בתורה אינה בשלמות.

ובאמת הרי זה שני ימים בשבוע, שהם כמו שליש מהחיים, והזמן לא מנוצל בהם כמו שצריך בשביל תורה, והרי כי הם חיינו ואורך ימינו! ובהם נהגה יומם וליילה! ומה ההבדל בין ששי ושבט לשאר ימים.

אך זה דבר הצריך חיזוק. ומעשה שהיה בילדים צעירים בגיל של ישיבה קטנה, שהיה להם רבי שידע האידך לתת חשק ללמוד, והם היו לומדים בששי ושבט ביחד שמונה עשרה שעות! בלי מאמץ מיוחד, רק הזמן היה מנוצל לפי כוחם, ולא יותר מהכוח, בלי מתח ובאווירה רגועה למדו שמונה עשרה שעות בששי ושבט. כך היה מעשה לפני הרבה שנים. ואם כן הרי זה שייך, ואפשר שיהיה כן, וזהו אשריך בעולם הזה!

אדם מחוזק מתעלה כל הזמן

ובאמת תמיד צריכים חיזוק, כמו שאמרו (ברכות לב, ב) ארבעה דברים צריכים חיזוק, ארבעה דברים, ובהם תורה ותפילה ועוד דברים, ופירש רש"י שם מהו חיזוק? 'תמיד ובכל כוחו', תמיד – שיהיה חיזוק תמיד, לעסוק בחיזוק עוד פעם ועוד פעם, ובכל כוחו – כל אחד לפי כוחו, ואם יכול עוד יותר ורק מתוך עצלות ואהבת המנוחה אינו עושה, כבר אין זה חיזוק! כך כתב רש"י, שכך המציאות.

ואם יש חיזוק, אדם שמחוזק הוא בכל יום מתעלה, ובכל יום זו התקדמות, והוא מתחזק ומתחזק ומתעלה בשלמות, ואפשר לומר:

מתקדש, בקדושה, וכלשון המסילות ישרים פרק א' 'האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך', זהו האדם השלם! אם הוא מחוזק על הדרך של המסילות ישרים, שמתחיל עם תורה, ואחר כך זהירות וזריזות, וכל הסדר של המסילות ישרים הוא סדר מסודר על פי כוחות הנפש, האידך להתקדם בכל המעלות עד מעלת הקדושה. והדרך לחיזוק תמיד היא רק על ידי הסדר הקבוע שיש בישיבות ללימוד המוסר חצי שעה לפני מעריב.

ומעשה שהיה בבחור צעיר בגיל של ישיבה קטנה, שרצה ללמוד אך היו לו קשיים, והיה אנוס ומוכרח לעבוד מחמת איזו סיבה, אבל בסוף היום הוא היה בא לישיבה ללמוד מוסר בסדר המוסר, ושאלתי אותו למה דווקא מוסר? ואמר לי שהוא מרגיש כי לימוד המוסר מחוזק ומחיה אותו, וכך במשך תקופה היה לו קביעות לחיזוק תמיד כמו שכתב רש"י, בלימוד המוסר חצי שעה בכל יום, וההמשך היה שזכה להשגחה פרטית שנסתלק האנוס והפסיק לעבוד, ונכנס לישיבה קטנה ולישיבה גדולה, וכיום הוא משפיע תורה ויראת שמים, כל זה בזכות החצי שעה מוסר.

במקומך יושיבוך ומשלך יתנו לך

ובאמת כל זיכוי הרבים שייך רק על ידי זכויות, ואין זה משנה אם זיכוי הרבים בתורה או ביראת שמים או במידות טובות, הכל תלוי בזכויות! כמו שאמרו (אבות ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים, קודם 'זכה' בעצמו ואחר כך בזכות זה 'זיכה את הרבים', ולא שייך בזה השתדלות או פרוטקציה, אלא 'זכה וזיכה', כך הסדר וזו המציאות, כי הכל בידי שמים, והכל בהשגחה, בידי שמים ולא בידי אדם.

וכל אדם מקבל את המגיע לו מן השמים, כמו שאמרו (יומא לח, א) במקומך יושיבוך ומשלך יתנו לך, במקומך יושיבוך! כך ההנהגה וכך המציאות, ואפשר לראות את זה איך שזה נכון, רואים את זה ממש, שהכל לפי ההנהגה ולפי הזכויות כך יש סייעתא דשמיא להצלחה בזיכוי הרבים, ובכל השטחים, ההצלחה היא רק על ידי זכויות.

ירבה בישיבה ויבקש רחמים

וכן כל הצלחה בתורה היא בידי שמים, וצריכים רחמי שמים, כמו שאמרו (נדה ע, ב) מה יעשה אדם ויחכם? ירבה בישיבה, ושאלו שהרי הרבה עשו כן ולא הועיל להם, ואמרו כי צריכים גם לבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, ובהמשך הגמרא שם הקשו מאי קא משמע לן, ותיצרו דהא בלא הא לא סגי. ומבואר ברש"י שם כי החידוש הוא ה'ירבה בישיבה', אבל לבקש רחמים פשיטא שצריך בקשת רחמים, מפני שהכל בידי שמים, ואם אדם לא מבקש לפי שיתנו לו, ורק שהיה מקום לחשוב כיון שהכל בידי שמים לא צריך להרבות בישיבה, ואמנם צריך ישיבה אבל למה 'ירבה'? וזהו החידוש, דהא בלא הא לא סגי וצריך גם להרבות בישיבה.

ו'בישיבה' היינו לא לבד אלא בתוך ציבור, בישיבה, שיש בה שימוש חכמים ודיבוק חברים ופולחן התלמידים, ושלושה דברים אלו הם גם כן מקנייני התורה, ובישיבה יש את הכל ביחד.

מרבנותי מחברי ומתלמידי

וכבר אמרו (מכות י, א) הרבה למדתי מרבנותי ומחברי יותר מרבנותי ומתלמידי יותר מכולם, והנה מרבנותי זה מובן, כי בלי רב לא שייך הצלחה בתורה, אבל האידך יתכן שיהיה מחברי יותר מרבנותי? ויש לבאר כי כששומעים בשימוש חכמים כל אחד שומע ומבין עם ההבנה שלו, אך עדיין אינו עומק ההבנה מה שהרב התכוון, ויש הרבה דרגות בהבנה, והחזרה בדיבוק חברים מוסיפה בהירות ההבנה, וזהו יותר מרבנותי.

ומתלמידי יותר מכולם, היינו על ידי פלפול התלמידים, שהתלמידים שואלים עוד ומבקשים להבין דברים פשוטים שהרב לא חשב עליהם כלל, וכשעונה ומסביר להם זה מוסיף עוד יותר בהבנה של הרב עצמו.

וכך גם בישיבה, מלבד הרבנים, גם כל בחור יכול להיות באופן יחסי רב וחבר ותלמיד: כי כשלומד עם בחור שיותר חלש בהבנה ממנו, הרי הוא כמו הרב והחבר כמו תלמיד, וכשלומד עם חבר אחר ששניהם שווים בהבנה הרי זה מחברי, ועם חבר יותר מוכשר ממנו הרי הוא כמו תלמיד, ונמצא שיש גם דיבוק חברים וגם רבותי ותלמידי בין התלמידים עצמם.

ומי מרוויח מזה, האם 'התלמיד' או 'הרב'? הרב מרוויח! כי מתלמידי יותר מכולם, ואינו מפסיד ממה שלומד עם חברותא חלש ממנו, כי אדרבה הוא הרב, והחברותא כמו תלמיד, וזה מועיל לו להבנה יותר מכולם! ולא כולם יודעים את הדבר הזה, שכך המציאות.

ברוך השם שאנחנו כולנו עוסקים בתורה, ועתה בעמדנו לפני זמן מתן תורתנו, יהי רצון שנוכח כולנו בעזרת השם להצלחה בתורה כמו שצריך באמת ובכל העניינים מה שצריך בשלמות האדם.

(נאמר ביום ששי ג' סיון)

משיחת רבינו שליט"א בהיכל ישיבת ארחות תורה

היום משהו עלייה ומחר עוד קצת עלייה, וכך הוא עולה ועולה עד שנעשה אדם גדול! ובה הוא מזכה את עצמו ומזכה את הרבים.

*

והנה יש זמנים שצריכים חיזוק, כגון יום ששי ושבט, שבכל השבוע יש סדרים קבועים עם מסגרת קבועה, ובששי ושבט יש רפיון, ואמנם לא כולם כך, אבל יש כאלה שיש אצלם רפיון, בששי אחרי הצהריים ולפני הצהריים, ובליל שבת ויום השבת, שיש סעודת שבת ועונג שבת, וגם במוצאי שבת, זה הרבה שעות שהזמן מתבזבז, ומה ההיתר? אין לכך שום היתר!

אבל כך הטבע, שאדם רוצה מנוחה, ואינו רוצה להתאמץ, ומצינו כן כבר בדור המדבר, שנאמר בהם (במדבר י, לג) ויסעו מהר השם, ואמרו חז"ל (שבת קטז, א, ו) וילקוט בהעלותך) שהייתה שם פורענות, שנסעו מהר סיני בשמחה "כתינוק הבורח מבית הספר", והיינו כמו תינוק הלומד בבית הספר, שכל זמן שהוא נמצא בבית הספר יש לו רבי והוא לומד, והלימוד מעניין וטוב לו מאד, אך כשנגמר הזמן והוא הולך לביתו, הוא רץ בשמחה רבה, כי כך טבע האדם ששמח להיות בלי שעבוד.

וזה מדובר על דור המדבר, שהיו בהר סיני הרבה זמן לאחר מתן תורה, ועסקו שם בתורה והיה להם טוב מאד, אך כשהתחילו לנסוע שמחו ואמרו: אהה, כמה התאמצנו פה, ועכשיו אנו בשמחה שלא צריכים להתאמץ עוד, ונסעו בשמחה, וזו הייתה פורענות (עיין רמב"ן שם), והיינו משום שכך הטבע, אפילו בני דור המדבר מקבלי התורה, שראו את קריעת ים סוף, והגיעו למדרגה שראתה שפחה על היס מה שלא ראה יחזקאל (מכילתא בשלח ג), כזו מדרגה של אמונה, ושירת היס, אף על פי כן כך הטבע וכך המציאות, וצריכים בזה התגברות נגד הטבע.

וכאמור עתה זה נוגע לנו ליום ששי ושבט, וברוך השם יש רבים שהזמן אכן מנוצל אצלם, אך לא כולם כך, ואצל חלק מהציבור הזמן מתבזבז בימים אלו, והרי זה שני ימים בכל שבוע, שהם כמו שלוש שבוע ושליש מהחיים שלא מנוצל, וזה יכול כל החיים להימשך כך, אבל וכי כך צריך להיות? ובפרט עכשיו לפני זמן מתן תורתנו, וגם שזו עת צרה שצריכים זכויות הרבה, בודאי זהו זמן שצריכים להתחזק.

ומי שלומד בזמנים אלו זכותו גדולה מאד, כמו שאמרו חז"ל (בירושלמי סוף ברכות) על הפסוק "עת לעשות להשם הפרו תורתך" אם ראית את הבריות שנתייאשו ידיהן מן התורה מאד עמוד והתחזק בה ואתה נוטל שכר כולם, והיינו שבזמן שיש ניסיון שרבים מתרפים מלימוד התורה, זהו העת לעשות להשם, ואז הזכויות יותר גדולות למי שמתחזק, מפני שזה נגד הטבע, וזוכה בזה לזכויות עצומות!

וכל חיזוק שאדם מתחזק נותן לו כוחות להמשיך הלאה, כי על ידי החיזוק כבר אין זה ניסיון אצלו, ורק בתחילה זה ניסיון אבל אחר כך זה כבר לא ניסיון, כי ההרגל נעשה לו לטבע.

וכן אמרו חז"ל (אבות ה, ג) על אברהם אבינו, שהקב"ה ניסהו בעשרה ניסיונות, כמו שכתוב (בראשית כב, א) והאלוקים ניסה את אברהם, ולכאורה וכי בלי ניסיון לא ידע הקב"ה את דרגתו של אברהם, ולשם מה הוצרך לנסותו? וביאר הרמב"ן (בראשית שם) כי אמנם כן כבר היה בכוחו של אברהם לעמוד בניסיון, אך זה היה רק 'בכוח' ולא 'בפעול', ועל ידי העמידה בניסיון 'בפעול' קיבל דרגה אחרת והוסיף עוד מדרגה.

וכך בכל דבר שצריך איזה מאמץ, שיש משהו קושי ומתאמצים, על ידי זה מקבלים מדרגה! ומכוח הקשיים האדם עולה ועולה, ואילו בלי קשיים אינו מתקדם, ולכך צריך את הקשיים, וזו דרך העלייה.

וכאמור העצה לכל זה היא לעסוק בספרי מוסר, ויש הרבה ספרי מוסר שמעניינים ומשפיעים, כגון החובות הלבבות שמאריך הרבה לבאר כל דבר, והשערי תשובה לרבינו יונה, שדורש חריף מאד, והמסילת ישרים נותן דרך התקדמות איך להתקדם בכל המעלות עד קדושה, וכן ארחות צדיקים, שהוא ספר יותר קל, והוא גם כן ספר קדום מאד. ברוך השם יש לנו ספרי מוסר, ועל ידי זה כל מי שרוצה יכול לזכות לכתרה של תורה!

(נאמר ביום חמישי ב' סיון)

הנה על תורה נאמר (משלי ה, יט) באהבתה תשגה תמיד, ויתשגה' הוא לשון שוגה ופת', שלימוד התורה כל כך מושך, שהאדם נמשך לזה ואינו יכול להפסיק, והוא כל כך שקוע בתורה עד שאינו מרגיש במה שנעשה עמו, ונדמה בזה כמו שוגה ופת'.

ובגמרא (עירובין נד, ב) קראו פסוק זה על רבי אלעזר בן פדת, שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון וסדינו מוטל בשוק העליון, היינו שמרוב שהיה שקוע בתורה שכח שהניח את מלבושו במקום אחר ולא זכר מזה, עד כדי כך היה שקוע בתורה עם היסח הדעת מכל העניינים!

ושמעתי בשם מרן המשגיח דמיר הגה"צ רבי ירוחם זצ"ל שאמר כי הנה האדם הוא בעל בחירה, אך יש דברים שאינם שייכים לבחירה כלל, ולמשל יכול להיות בחירה על ביטול תורה או על לשון הרע, אבל לחלל שבת או על מאכלות אסורות אין בכלל בחירה, כי אין לאדם שום הוה אמינא לעבור על זה, ואמר רבי ירוחם כי האדם חייב לעשות את עצמו למוכרח על כל מה שהוא עדיין במצב של בחירה, שיהפוך אצלו להכרח, שאינו יכול לעבור על זה, כמו חילול שבת ומאכלות אסורות, וזהו על ידי חיזוק ביראת שמים, ועל ידי הרגל הנעשה טבע, עד שיהיה כמוכרח!

והרי תורה זה דבר שמושך, ומעניין, ויש מתיקות בתורה, כמו שכתוב (תהלים יט, יא) ומתוקים מדבש, אבל שזה ימושך עד שאי אפשר להפסיק, זו כבר עוד מדרגה, והחיוב על כל אחד הוא להתקדם בזה עד כדי כך שלימוד התורה יהיה אצלו הכרח, שכל כך יימשך לזה עד שיהיה כמוכרח ללמוד, שאינו יכול אחרת, ויהיה כמי שאין לו בחירה בזה.

והדברים אמורים בפרט בעת הזו, שהמצב הביטחוני פה בארץ הוא מצב לא פשוט, וצריכים זכויות, אך יש כאלה שבמקום זכויות, מתעניינים עם סקרנות מה היה פה ומה היה פה, ומה הסקרנות? הרי צריכים זכויות! ובמקום זכויות עוסקים בסקרנות?! צריכים זכויות של תורה ומעשים טובים ולהתחזק באמונה, וספרי המוסר מחזקים באמונה ומחזקים גם את כל הדברים הצריכים חיזוק, וצריכים לעסוק בהתחזקות!

אבל יש רבים שלא מבינים זאת, ובמקום לעשות את הדבר ההכרחי ביותר כדי להינצל, וגם להוסיף זכויות לכל הציבור, כי הרי כל אחד גם מזכה אחרים ומציל בזכותו את כל הציבור, במקום זה עוסקים בסקרנות, ומה הרווח מסקרנות? הרי זו בטלה! ובמקום בטלה יכולים וצריכים לעסוק בתורה, ולא כולם מבינים את זה.

*

ובאמת כבר אמרו חז"ל (ברכות לב, ב) ארבעה צריכים חיזוק, ופירש רש"י שיתחזק אדם בהם תמיד ובכל כוח, ויתמיד' היינו כמו קרבן תמיד שנאמר בו (במדבר כח, ג) שניים ליום, או לכל הפחות פעם ביום כמו שנאמר במנורה (שמות כז, כ) להעלות נר תמיד, פעם ביום לעסוק בחיזוק, והחיזוק הוא על ידי ספרי המוסר העושים חיזוק כידוע.

וסדר המוסר בישיבה הוא חיוב, אך לא כולם מבינים שלא רק שזה חיוב חמור מאד, אלא זו ממש הצלה רוחנית! כי בלי זה האדם מסיח דעת מכל ענייני האמונה וחי בלי אמונה. וזה נוגע למעשה על בטלה, שאם יש אמונה הרי נופל פחד, וביטול תורה זהו פחד! כי יש גיהינום, ויש גן עדן ופירותיהן בעולם הזה, כמו שאמרו תלמוד תורה כנגד כולם, וכל זה תלוי באמונה, ולכך צריכים חיזוק האמונה כל הזמן, ובלי חיזוק האמונה נחלשת, כי האמונה אינה בחוש, אלא הבנה, וצריכים זכירה, לזכור את האמונה, והעצה היחידה לזה היא לעסוק בספרי מוסר.

ואמנם אם המוסר משעמם זה לא משפיע כלל, אבל יש הרבה ספרי מוסר שמאד מעניינים, וגם בכל ספר יש חלקים ופרקים שיותר מעניינים, וכל אחד צריך ללמוד מה שמעניין ומושך לפי טבעו, ואם זה מעניין אזי זה כבר משפיע, ומתי זה משפיע? בכל פעם זה משפיע משהו, כמו שכתוב (עיין אדר"נ פי"ו) אבנים שחקו מים, שכל טיפה מצטרפת ומשפיעה, ולבסוף רואים את ההשפעה. זהו הכוח של חיזוק.

ומי שיש לו חיזוק תמידי בספרי מוסר הוא עולה ועולה ומתעלה בכל יום, ואף אם עדיין לא רואים עליו את השינוי, בכל פעם זה משפיע משהו, ויש

ברכות לידידיו הרב שמואל יצחק זיבלד שליט"א
לרגל הוצאת ספרו 'לחזק לכל' המכניס לילדי ישראל
מתיקות ונעימות בקיום המצוות
בברכת רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת גיטא פייגא קרול ע"ה
בת הגאון רבי יעקב זצ"ל
נלב"ע י"א סיון תשס"ב - תנצב"ה

לכבוד כלולות נכדנו
יהונתן אהרן בן ר' שלמה
עב"ג הדיסה בת ר' גרשון
י"ב סיון, תשפ"א

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת מזכה הרבים הגה"צ רבי נסים יגן זצ"ל
נלב"ע ש"ק פרשת בהעלותך י"ד סיון תש"ס - תנצב"ה